

БРАНИЧ

ЛИСТ ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ.

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОСТАВНИЦИКА У СРБИЈИ.

Лист излази 1. и 16. сваког месеца.

КРАЂА

УЛОМАК ИЗ ЕНГЛЕСКОГ КАЗНЕНОГ ПРАВА.

НАПИСАО

Ј. Ђ. Авакумовић

(НАСТАВАК.)

Б. КАЗНЕНОСТ КОД ТЕШКИХ КРАЂА.

Исто начело, које смо видели да је постојало о казнености простих крађа у енглеском казненом праву, — било је заступљено и при казнености *тешких* крађа. Као год што је за оне прве у почетку била прописана смртна казна, тако је било и код ових других. То је, у осталом, било и са свим природно; јер кад је смртна казна била одређена за дела мања (просте крађе), онда се разуме, да већа дела (тешке крађе) не могу рачунати на већу благодот при осуди.

Но при свем том, исто тако, као год што је доцније за просте крађе *укинута* смртна казна, урађено је то и код тешких крађа. До душе, то није учињено код свију дела, које енглеско казнено право ставља у ред тешких крађа, већ само код неких. Али се опет сме рећи, да је бар код ових дела, која у истини заслужују назив крађе, смртна казна укинута. Ми ћемо мало ниже казати тачно, код којих је крађа енглеско казнено право укинуло смртну казну; а код којих опет дела то није урадило, ма да и њих увршћује у крађе. Али пре него што би то урадили, треба најпре да покажемо: које је тешке крађе енглеско казнено право у раније доба казнило смрћу.

Ту су на прво место долазиле тешке крађе из *кућа*, у којима људи живе. Енглеско казнено право у почетку је било толико строго на спрам ових крађа, да је за њих прописивало смртну казну, ма да би вредност покрађе била и са свим малена. Једини услов за примену такве строгаости био је тај, само да је крађа била извршена под таквим околностима, да је ма ко од обитавалаца кућних био због тога у страху. А сем тога и кад не би било овог услова, опет би таква крађа повлачила за собом смртну казну увек, кад би вредност покрађе била бар пет фуната штерлинга¹⁾ (једна фунта штерлинга вреди 25 динара).

Исто тако строго као код крађа из *кућа*, било је старо енглеско казнено право и код крађа из *цркава*. За сваку тешку крађу из цркава, Енглези су прописивали такође *смртну* казну. Шта више на примену смртне казне није ништа утицало то, да ли је лопов *најуре* обио цркву, па крађу извршио; или би се само затекао у цркви и крађу у њој извршио, па ако би тек после цркву обио, само да би измакао са покрађом. И овај други лопов био би казњен смрћу онако исто, као и онај први.²⁾

Но није само у томе било тако строго старо енглеско казнено право. На против оно је одређивало смртну казну и за сваку крађу *с лађе* ако би ова била у опасности да се потопи, или ако би се већ потопила, па би се еспап растурио по води, или би био избачен на обалу. Колико би еспапа ту било украдено, то није било меродавно за облик казне; смртна казна била је прописана и за најситнију такву крађу.³⁾

Најпосле и крађу *стоке* сматрало је старо енглеско казнено право као кривицу, која заслужује најстрожу казну. Сваки који би украо ма и само једно грло стоке, није се могао надати мањој казни, већ смртној. Старо енглеско казнено право са свим јасно и одсечно вели, да ће се такви лопови казнити смрћу. Прописујући ту казну за крађу стоке, енглеско казнено право није стављало као услов за примену

¹⁾ Stephen, стр. 274.

²⁾ Stephen, реч. књ. стр. 276.

³⁾ Stephen, стр. 278.

тако огромне казне то, одакле би лопов стоку украо. За то се мора узети, да је оно на против ту казну одређивало без икаква припита о месту извршене крађе. А сем тога ту је казну енглеско право одређивало и онда, кад лопов стоку истина не би одвео *живи*, али би је *убио* само да би однео њено месо или кожу, па би ово и урадио.¹⁾

Значајно је, да докле је старо енглеско казнено право било тако строго на спреам крађа стокe, опет да је било благо на спреам крађа из *дућана*, ма да би их лопов извршио и проваљивањем. Било би, до душе, много, ако би се хтело потврдити, да је старо енглеско казнено право, према величини казна за те крађе, било у *оште благо* на спреам крађа из дућана. Али при свем том бар упоредом облика казне за крађу стокe и за ову другу крађу, из дућана, сме се рећи, да је код ове друге врсте крађа енглеско казнено право било блаже још у свом постанку. Јер докле је за оне прве крађе била одређена смртна казна, као што показасмо, дотле је за крађе из дућана била одређена само казна *лишења слободе*. Истина да је ова могла бити и *вечита робија* према засебним приликама и околностима појединог случаја. Но у сваком случају, и то је много блаже од саме смртне казне, која једном за свагда човеку одузима оно, што му се више нигда не може да врати.²⁾

У осталом, старо енглеско казнено право није овако благо било само на спреам крађа из дућана. Оно је такво исто било и на спреам крађа по *рекама, лађама и стоваришћима крај речних обала*. И за те крађе, ма да би биле учињене с проваљивањем или обијањем, ни старо енглеско казнено право није никад прописивало *смртну* казну, већ само казне: *робије, заточења* или *затвора* како у ком случају суд нашао буде према засебним приликама и околностима личним и дела.³⁾

Но да нас не би ко хрђаво разумео, што рекосмо, да ни старо енглеско казнено право није прописивало смртну

¹⁾ Stephen, стр. 282.

²⁾ Stephen, стр. 282.

³⁾ Stephen, стр. 278.

Stephen, стр. 274—283.

казну за крађу са лађе, морамо одмах додати мало објашњења. Кад велимо да за крађе са *лађа* није била одређена смртна казна, ту ваља разумети, ако би се што украдо са лађе, која *није била тада ни у каквој опасности*; јер за крађе са лађа, које би се топиле или би иначе биле у опасности, старо енглеско казниено право на против одређивало је *смртну* казну, као што смо већ казали напред.

Најпосле енглеско казниено право спомиње и трећу врсту тешких крађа, за коју није прописивало смртну казну, већ само: робију, заточење или затвор. То је, кад би ко нешто украо од каквог човека, а да овај не примети, на прилику из његовог џепа.¹⁾

То су три врсте тешких крађа, које и у старом енглеском казниеном праву стоје као изузеће односно облика казне.

А све остале тешке крађе, како оне, које смо споменули напред, тако и друге, старо енглеско казниено право казнило је смрћу. Управ може се рећи: да је у старом енглеском казниеном праву казна *смрти била редовна за тешке крађе у опште*; а само по изузећу, да се у неким случајима тешких крађа могла досудити блажа казна, лишење слободе.

Овим би могли да завршимо говор о облику казне за тешке крађе по старом енглеском казниеном праву. Но пре него што бисмо то урадили, неће бити излишно, да потражимо узрок оној разлици о казнама за крађу стоке с једне стране, и за крађе из дућана с друге стране. Природно је, да запитамо: за што ли да се крађа стоке казни смрћу, кад се она може да украде и из поља, а за што опет крађа из дућана, па ма била и са обијањем или проваљивањем да се казни само лишењем слободе? ! На ова питања не може бити другог одговора до тог: да је узрок тој неједнакости био у томе, што се оном строгошћу за крађу стоке нарочито хтела да заштити радња са земљом, која је у оном добу, кад је постало енглеско обичајно право, била главна членица у газдинству у опште код народа оног доба, а којој је радња стока апсолутно нужна.

¹⁾ Blackstone, 184—186.

Оваква је, као што доведе говораемо била казненост тешких крађа у старом енглеском казненом праву. А сада да видимо, каква је она по доцнијем енглеском казненом праву. У похвалу о *садашњем* енглеском казненом праву мора се казати, да је оно својим новијим одредбама о казнености тежких крађа стало на земљиште модерних погледа и човечности. У место пређашње смртне казне, *садашње* енглеско казнено право одредило је казну *лишења слободе за тешке крађе у опште*. Како за оне тешке крађе, које смо поменули напред, тако и за све остале тешке крађе, данас се у енглеској кривац не може да осуди на смртну казну. Но ово укидање смртне казне за крађе, у Енглеској није извршено тако брзо; на против требало је да прођу векови док је то урађено. Тек Ђорђе IV. (владао од 1820—1830.) и Вилхелм IV. (владао од 1830—1837.) укинули су смртне казне за крађе.¹⁾ Тако дакле тек цивилизација данашњег века успела је, да Енглези из свог казног права избаце варварство, које је било оличено у примењивању смртне казне за крађе. Шта више, за тешку крађу из црква и сам Ђорђе IV. био је прописао смртну казну; и тек Вилхелм IV. променио је то, па прописао казну лишења слободе и за ту опасну крађу.¹⁾ А исто тако и за крађу стоке још је и Ђорђе IV. прописао *смртну* казну, и тек Вилхелм IV. заменио је и ту казну са казном *лишења слободе*.²⁾ Овај упоред Ђорђевић и Вилхелмовић закона и казњењу крађе, који смо раније обележали, показује, да су Енглези махом били строги на спрам лопова. —

То је правило, које постоји данас у енглеском казненом праву о казнености дела, које по својој особини заслужују име тешких крађа по начелима казног права у опште. На реду је да кажемо, какву је казненост прописивало енглеко казнено право и о осталим делима, која строго узимајући, истина не долазе у ред крађа, али која енглеско казнено право увршћује у крађе.

¹⁾ Stephen, стр. 276.

²⁾ Stephen, стр. 282.

В. КАЗНЕНОСТ КОД РАЗБОЈНИШТВА.

Пре него што би смо почели да говоримо о засебном предмету овог одељка, нужно је да дадемо мало објашњења о самом наслову у овом одељку.

Као што се види, ми смо казали, да ће се овај одељак бавити са казненошћу *разбојништва*. Но такав наслов ми смо употребили само због краткоће у изразу. А у самој ствари овде ћемо говорити о казнености не само разбојништва, већ и свију осталих кажњивих дела, о којима смо напред већ рекли, да их енглеско казнено право увршћује у крађе, као и само разбојништво. То су: поред разбојништва, насилна изнуда; и писмена претња у цељи изнуде.

Прво да проговоримо о казнености код *разбојништва*.

1. *Разбојништво.*

Између свију тих већ поменутих дела разбојништво или *robbery* јесте најтеже. За то је и енглеско казнено право за то дело прописивало најтежу казну. Још од вајкада Енглези разбојнике казне *сврћу*. И ту казну није променуо ни Ђорђе IV. у почетку своје владавине, ма да је он у осталом код многих других кажњивих дела укинуо смртну казну. Но опет та казна није баш безусловна за *свако* разбојништво. На против примени тако строге казне за разбојништво у опште има места само онда, ако би вредност отете ствари износила бар 12 шилинга, док испод те вредности, могла се досудити само робија и за разбојништво. То је правило у енглеском казненом праву о казнености разбојништва. Но то правило није без изузећа. Тако ако би се разбојништво извршило на каквом јавном друму, онда се по енглеском казненом праву досуђује смртна казна, све да би вредност отете ствари била и испод 12 шилинга.¹⁾ Ову строгост о казнењу разбојништва на јавним друмовима није тешко разумети. Мислило се, да ће се таквом строгошћу осигурати што већа сигурност путовања по јавним друмовима, па за то су се прописале тако строге казне за онога, који би руцио ту јавну сигурност.

¹⁾ Blackstone, стр. 186—189.
Stephen, стр. 268.

Тек у потоње доба свјје владавине Ђорђе IV. ублажио је у неким случајима казну за разбојништво. Тако је он смртну казну задржао код разбојништва само оних, гди би приликом њиховог извршења какав човек био бар рањен. А у свима другим случајима Ђорђе је прописао, да се разбојништво казни: или вечитом робијом, или затвором до три године, како у ком случају буде било сарамерно према величини кривице.¹⁾

Овде је прилика да споменемо и *римско* право, о овом предмету. Ово је за разбојништво на јавним друмовима, као и ако би било узвршено силом оружја, прописивало смртну казну. То се види из овог текста: „Grassatores, qui praedae causa id faciunt proximi latronibus habentur; et sicum ferro aggredi et spoliare instituerunt capite puniuntur, utiquae si soepius atque in itineribus admiserunt; caeteri in metallum damnantur vel in insulas relegantur“. („Разбојници, који то раде у цељи пљачке сматрају се као најближи хајдуцима, и ако би напали с оружјем, на би тако пљачку извршили, казниће се смрћу нарочито ако би с оружијем тако исто и на друмовима то извршили, а ева остала разбојништва да се казне на робију са радом по рудницима, или у вечно прогнанство.“)²⁾

А што се тиче самог *покушаја разбојништва* његова казненост била је неједнака у разном времену енглеског државног живота. Једно је истина било увек непроменљиво, а то је: да за тај покушај енглеско казнено право никад није одређивало смртну казну, али друге казне мењале су се у разном времену. Тако и до Хајнриха IV. (владао од 1399 до 1413. године) тај покушај сматран као *злочин* и био кажњен *робијом*. А тај владалац прописао је, да се такав покушај може да казни само *новчано или затвором*. Овако је било све до Ђорђа IV. (владао од 1727 до 1760), док овај није прописао, да се тај покушај казни *заточењем до седам година*.³⁾

Неће бити излишно, да на завршетку говора о казнености разбојништва по енглеском казненом праву упоредимо

¹⁾ Stephen, стр. 269.

²⁾ Helie, реч. књ. стр. 186.

³⁾ Blackstone, стр. 187.

њу са казненошћу разбојништва у *нашем старом* казненом праву. И Душанов закон одређивао је смртну казну за *разбојника*. У томе је дакле тај наш закон раван био енглеском. А да ли је и наш Душанов закон као услов за примену те казне код разбојништва тражио какву *величину* отете ствари, о томе немамо података у том споменику о нашем старом казненом праву, па за то и не можемо и то стављати као услов за примену смртне казне код разбојништва по *нашем* старом казненом праву. Шта више ово истина спомиње и разбојништво по јавним друмовима и прописује и за њих смртну казну, али ни ту ништа не говори о каквој вредности отете ствари као услову за примену смртне казне.¹⁾ У казнености за разбојништво није дакле наше старо казнено право било боље од енглеског, као што смо видели да је на против било код крађа. Јер докле за разбојништво оба прописују *смртну* казну, докле за крађу наше старо казнено право *није* одређивало смртну казну, као што је радило енглеско казнено право у оном времену.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

БАШТИНА И СВОЈИНА

ИЛИ

КОЛЕКТИВИЗАМ И ИНДИВИДУАЛИЗАМ КОД СРБА

написао

Мата Радосављевић

(НАСТАВАК.)

Параграфи, у којима се баштина сматра као конкретни назив за физичку ствар, и у којима се у једну категорију са осталим сличним и несличним²⁾ физичким стварима трља, ово су.

§. 415. „*Ствар* коју завешталац оставља, ваља тачно у оном смислу узети, у ком се обично код људи узима, и у ком је завешталац узети морао.“

Дакле само тачност, кад је реч о стварима које завеш-

¹⁾ Душанов законик чл. 29.

²⁾ Физички покретним и физички непокретним.

тилац оставља, да се не би могло какво неспоразумљење изродити.

„Тако ако остави све миљкове своје коме, разуму се сва непокретна његово добра *по природи* као: кућа, стаје, воденице поточњаче, које нису на славовима, дућани, баште, виногради, воћњаци, њиве, ливаде, празна места за куће и дућане и свака друга земља.“

Разуме се да су сви ти термини што их законодавац цитира, као: кућа, стаје, воденице и т. д. конкретни називи за физичке ствари, и да су ове ствари по физичкој природи својој непокретне т. ј. да се „не могу с једнога места на друго кренути и преместити“,¹⁾ и ако се могу у социалном смислу од једног на другог пренети, али је малер тај, што је термин *миљак* турска реч, и што је ово појам о имовини, а не конкретни назив за физичке ствари.

Даље у овом параграфу законодавац одређује, које ствари треба под баштином разумети, па вели:

„Под баштином разумеће се њива, ливада, воћњак, башта (која није с кућом склопана), виноград, и све ограде и зграде овима принадлежеће.“

Према овоме баштина је неки шири појам за физичке ствари, а обухвата: њиву, ливаду, башту и виноград. Зашто се законодавац заљубио баш у њиву, ливаду, башту и виноград, те само те ствари под баштином разумева, то је непјмљиво, нити се може разлог томе докучити.

„Под кућом разуму се здања за обитавање са свима зградама око куће, оградом и баштом уз кућу и т. д.“

Према овоме појам баштине имовине не може да се односи на кућу. — А зна ли модерни законодавац шта је то *црква баштина* у старим споменицима? —

„Под покућством разуме се све, што год кућној потреби принадлежи, као: кућно посуђе, кућни и собни намештај, простирачи и т. д.“

§. 469. „Кад завешталац у своме тестаменту или дометку, једну или више *ствари* поименце остави једном или другом, н. пр. баштину, кућу, њиву, ливаду, покућство, коња, вола, краву, лес, рушадину, накит, серсан, оружје, или оволико или онолико новаца и т. д. онда се та *ствар* сматра као поклон или особита испорука или легат.“ —

§. 465. „Ако би пак завешталац одредило, да његово

¹⁾ §. 185.

извесно *имање*¹⁾ и. пр. кућа, њива, ливада, баштина и т. д. на више колена у родбини његовој остати мора, нити се без ванредне нужде на другога пренети може, то ће остати стално, и прелазиће по опредељењу његовом, или на прворође-ног или најмлађег, или најстаријег од фамилије.“ —

Из свију ових параграфа јасно се види, да модерни законодавац термин баштина сматра као конкретни назив за физичке ствари, и изреком се каже да је баштина *ствар*: но коју ствар или које ствари треба под баштином разумевати, то је немогуће дознати поред све „тачности“ законодавчеве, јер у §-у 475. каже се, да баштина обухвата њиву, ливаду, башту и виноград, а у §-у 469. и §. 465. њива и ливада се напоредо са термином баштина стављају.

Но кад законодавац под баштином разумева физичке ствари, које по §-у 183. *у очи и остала чула падају*, онда се по себи намеће питање, која су та физичка својства и особине, које баштину карактеришу? —

У овоме погледу у §-у 475. модерни законодавац врло је обазрив (што није без разлога) повлачући се у најуже границе, и набрајајући поименце ствари које треба под баштином разумевати (њиву, ливаду, башту и виноград). Која су пак та физичка својства, која баштини њено биће дају, то нам законодавац у наведеним параграфима нигде не казује. Но из §-а 212. јасно се види, да је својство физичке *непокретности* карактерно за баштину. Шта су то покретна, а шта опет непокретна добра, одређује се у §-у 185. и идућим.

И тако модерни законодавац, који је позван да одређује појмове друштвених појава, и да регулише друштвене односе, спао је најпосле на *физику*.

Но како баштина није конкретни појам за физичку ствар, то престаје реч и о физичким својствима. Баштина је појам о имовини, па према томе треба природу имовине испитивати, а не физичку природу ствари. Баштина има својих економних својстава, која су надорганске природе и која ју као баштину карактеришу. Ова њена својства дознаћемо у току наше расправе.

Но питање је којим и каквим се стварима баштина као појам о имовини придевао и придева? —

На то питање одговара нам најбоље историја развитка имовинских појмова код Срба.

¹⁾ У овом параграфу законодавац јасно каже да су кућа, њива, ливада, баштина и т. д. *имања* т. ј. предмети имовине. — Баштина није предмет имовине, већ је појам о имовини. Сам појам *баштина* закључава у себи појам о имовини.

Без сумње да се имовински појмови односе не само на телесне ствари, као што су: земља, кућа, ливада, виноград, халат, одело и т. д. већ и на бестелесне, као што су: производи ума људског, књижевна дела, разни проналасци и т. д. Јер на све те како у правом тако и преносном смислу ствари може се распростирати власт људска, могу бити предмет имовине. Но бестелесним стварима и добрима се појам баштине имовине никад није придевао, нити се пак може придевати. Остају дакле још телесне ствари или тачније рећи економна добра, са који нам ваља на чисто бити.

Пре свега телесне ствари могу бити а могу и не бити у власти људској. Дијамант н. пр. који лежи у утроби земље без сумње да је телесна ствар, али још није економно добро. Да би своју економну природу добио нужна је нека економна сила (друштвена потенција), која ће га из утробе земљине ишчупати, те тако из физичког у социални (посебице економни) свет пренети. Телесне ствари постају економна добра и предмети имовине тек онда, кад се власт имовинска на њих распростре т. ј. кад човек овим предметима овлада.

Но термин баштина не придева се ни свима економним добрима.

По пореклу своје баштина је тежачки или сељачки појам. Ово је у првоме реду супротни појам од ждреба. Супротни појам о имовини, јер и ждреб је појам о имовини, а не о супротној земљи, јер земља је у оба случаја једна и иста. Баштина је постала кад се сеоска заједница израспадала и кад се сеоски потеси ицепаше и изделише међу сељанима. Ова деоба најпре се извршила са ораћим, а затим и са осталим сеоским потесима или отесима. По самој клици где се појам о баштини зачео, првенство баштиног бића припада најпре ораћој земљи,¹⁾ а затим одма и свима осталим врстама земаља, које се за земљорадњу употребљавају.²⁾ У опште узевши овај појам односи се у првоме реду на разне земље. Ово је особити и народни појам о имовини земаља. Тако се каже: баштина или земља баштина, а кад хоће још и разни родови земаља да се детаљишу, онда се каже: њива баштина, ливада баштина, шума баштина и т. д.³⁾ По аналогiji преноси се овај појам

¹⁾ Баштина у ужем смислу речи.

²⁾ Баштина у ширем смислу речи.

³⁾ За разлику од њиве, ливаде, шуме (и т. д.), које није баштине.

још и на разна земљишта са зградама или и без ових. Тако се каже: *кућа баштина, воденица баштина, црква баштина* и т. д. Но никада се ни у народном говору ни у писаном праву појам баштине није придевао ни зецу у шуми ни риби у води и ако су по појмовима модерног законодавца и ово непокретна добра, која *покретнима постају тек онда кад се риба улови и дивљач ухвати и убије* (§. 187.)

Но највећа несрећа за модернога законодавца јесте што деоба добара на покретна и непокретна у економној науци нема никаква смисла ни значаја. Ова деоба може имати само практичне вредности за каквог законодавца (при питањима о залози, зајму и т. д.), а нема никакве вредности у економији. Према дурашности својој т. ј. према томе, како капитал вредношћу својом прелази у вредност новoga производа, дели се капитал на *стални* и *течни*. Ова деоба има и смисла и значаја економног, а оно гледиште на ком стоји модерни законодавац више је физичке природе, као што је и у опште овај законодавац готово рећи већи љубитељ физике, него народне економије и социологије.

Кад деоба добара на покретна и непокретна нема економна смисла, онда је по себи јасно, да физичка покретност и непокретност телеса није могла имати уплива ни на стварање имовинских појмова. Физичка својства имају са свим пасивну улогу при стварању имовинских појмова и њихових разлика. Физичка тела само су предмети имовине, а имовински појмови (као што ћемо видети) потичу из форме друштвене организације.

Срби су тежачки народ, а ову карактеристику своју задржали су они у главном до данашњег дана. Земља као што су: њива, ливада, забран, шума и т. д. па затим куће, воденице и т. д. имају особито важну улогу у животу и производњи тежачког народа, па за то су Срби и створили имовинске појмове за овакве ствари. Каквим су животом живили, такве имовинске појмове имају. Код њих су имовински појмови исти како за кућу, њиву, ливаду, тако и коња, вола, краву и т. д. и ако се појам баштине имовине никад није односио на физички покретне ствари.¹⁾ Појам је о имовини (природа имовине) један и исти,²⁾ а што се термин баштина придевао само кући, њиви, ливади и т. д. то је опет случајна ствар. Ова

¹⁾ Физички покретне ствари (као: коњ, во, крава и т. д.) то се зове код старих Срба добитак.

²⁾ И земље и добитак јесу породична имовина.

случајност долази отуда, што су Срби земљеделски народ, и што је баштина ждребу супротни појам о имовини. Да су Срби случајно били и остали искључно рибарски народ, они не би ни имали појма о баштини, а рибе, лађе и чамци без сумње да су могли бити породична имовина.

Својство физичке непокретности није меродавно за имовинске појмове, тим мање, што једне и исте физичке ствари не само код разних већ и у једноме и истоме народу могу у разном имовинском облику да се појаве. Имовински појмови за ствари могу да буду разни, и ако су те ствари са физичког гледишта једне и исте. Шта више једна и иста ствар може имовински облик да мења, и ако је са физичког гледишта не измењена и апсолутно она иста остала.

Да објаснимо све то једним примером из старих споменика српских, јер из једног примера старог српског законодавца извире често више економне мудрости и правничке евести, него из многих параграфа модерног законика.

Цар Душан у својој повељи цркви *свете Богородице* (Гласник XXIV. стр. 240) дајући јој разне земље, вели:

„И ка томе ако ко што приложи цркви својом вољом и хотењем својим од своје *баштине* или од *куљенице* или њиву или виноград или млин или ино што љубо и будишта и т. д.

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

ЈОШ ЈЕДНОМ О §. 191. ГРАЂ. ЗАКОНИКА.

О значењу, или боље рећи о разумевању овога §-а, изродила се готово читава распра у овоме цењеном часопису између г. Гершића, мога поштованог пријатеља, и мене покорно потписаног. На његову примедбу, да сам погрешно навео овај §. у потврду решења о томе, да кућа и плац чине једну само ствар и сматрају се као једно цело, ја сам, са тоном пуним поштовања према г. Гершићу, одговорио, зашто погрешку не признајем, и зашто његову примедбу не могу да усвојим. На те моје разлоге г. Гершић је плануо од љутине и од некуд извео закључак, да сам му ја казао: да је он целим својим разлагањем о збирним стварма и о значењу §. 191 грађ. зак. „млатио празну сламу“ и да је погрешно. И пошто је навео многе писце о збирним стварма у потврду својега мишљења о §. 191. нашега грађ. зак., позвао се чак и на публику, да пресуди ко грешни. То све даје ми познати, да је г. Гершић или сам уобразио, или да му је неко из пакости то улио у главу, да ја мојим одговарањем на његову примедбу имам намеру да

му побијем ауторитет на пољу правничкога знања, и да га је то наједило, кад ме у своме чланку „Дакле још мало обавештења о §. 191. грађ. зак.“ (бр. 8 и 9. Бранича), онако, час заједājuћим час исмевајућим тоном испрескака. Нека буде спокојан мој поштовани пријатељ. Ја на то нисам смерао нити и сада смерам. Ни скромност ни нарав није ми то допуштала и онда, када бих улазио у дискусију са мањим снагама, а камо ли са њиме, чије знање ја ценим и уважавам више него што он мисли. Ја се, шта више, не љутим ни на оно што каже да су га моји разлози изненадили својом „погрешношћу и непречишћеним појмовима“; јер како бих се ја љутио, кад он скоро свима коментаторима аустр. грађ. зак. па и Унгеру, кога се највише придржавао, рече, да су погрешили?

Ово сам нашао за нужно да напоменем претходно ради тога, да неби ни г. Гершић, ни остали читаоци, погрешно моје мисли тумачили. Је нећу да следујем путем вицева, које је мој поштовани и уважени пријатељ употребио према мени у наведеном свом чланку, пошто налазим, да најмање има места вицевама у расправи питања, како се један законски пропис разуме. Још мање мислим извињавати се, за што ја ово питање у кратко расправљам, као што ми г. Гершић, а може бити и други ко, замера. Ја имам пред очима само текет нашега закона, и о њему сам говорио и хоћу ево још једном да говорим и да дадем последњу реч у одбрану против онога, што ме г. Гершић оптужује, да законски текет *самоволно тумачим и на ђурију окрећем.*

Дакле, да видимо је ли тако.

Текет §. 302. аустр. грађ. законика гласи (по српском преводу дра Божидара Петрановића) овако :

„Скуи више *посебних ствари, које се обичавају сматрати као једна ствар, и назначити именов заједничким, чини једну скуибу ствар, и сматра се као једно цело.*“

А §. 191. нашега грађ. законика гласи :

„Више ствари скопчаних под једним именов чине једну само ствар, и сматрају се као једно цело.“

Је ли наш законодавац казао оно исто, што и аустријски? Оче-
видно је да није. Он је изоставио оне речи, које сам подвукао у
тексту аустр. законика, а то баш показује, да је наш законодавац
одетушио од онога специалнога опредељаја једне само врсте збирних
ствари (universitas rerum), о којој римско право и аустријски закон
говоре, па је дао општи појам о свима врстама правне целине или
збирних ствари, или опште начело о томе, како ће се законски или
правно сматрати више ствари, скопчани под једним именов.

Нека се текст нашега §. 191. преведе верно на стран језик и нека се запитају јевропски правници, каже ли он оно исто што и текст §. 302. аустр. закона, па ако они потврде да оба текста кажу једно исто, онда ћу ја признати погрешку. Али само молим нека се напомене и то: да је аустријски закон издат 1811. год. а наш 1844. дакле после тридесет и више година; да је писац пројекта нашега закона знао латински језик и римско право, а знао је без сумње и теорију аустр. грађ. закона, па је извесно знао и све разлике између ствари; да је најзад пројект нашега грађ. законика претресан у државноме савету, па онда санкциониран закон овакав какав је, и да ми из времена тога савета имамо и других закона, којима се и данас мора признати велика најживоет и тачност у изради.

Ја сам у моме одговору „ради обавештења о §. 191. грађ. законика“ (бр. 6. Бранича) казао ово: „Оно истина обично је, да покретне ствари бивају збирне или колективне, али по моме схватању то исто може да буде и код непокретних ствари, нарочито онде, где се по самоме закону или по опредељењу господара какве непокретне ствари, овој прилажу и покретне ствари и добијају назив непокретних ствари, и где на тај начин све те ствари у скупу сачињавају једну целину.“ А одма затим замолио сам на учтив начин г. Гершића, да објасни, може ли то бити, пошто је већ и он у својој расправи о збирним стварима на стр. 177. Бранича у примедби казао: „на колективној ствари може бити и *хипотека*“, и ми знамо, да хипотека увек претпоставља непокретну ствар.

На такво учтиво моје питање ево шта одговара г. Гершић: „кад би неко каквоме јевропском правнику озбиљно доказивао, како је видео да корњача лети, он се неби нимало већма изненадио, него кад би чуо да и непокретне ствари могу бити збирне.“

На тако што год ја управо не знам како да се одазовем, а да мога поштованог пријатеља не увредим, јер ме поставио у такав непријатан положај, да морам да доказујем, како и покретне ствари бивају непокретне, и обратно, како непокретне ствари могу да се претворе у покретне. Али ја ћу ипак покушати, да на то одговорим на уљудан начин.

Пре свега ја никада нисам тврдио, да збирне ствари не сачињавају једну правну целину; али треба знати, а то је и сам г. Гершић признао, да тих целина има разне врсте. Он ми је уштедио труд, да те разне целине побројам, тиме, што их је сам на страни 324. Бранича побројао. Он ме је изволео у примедби на истој страни упутити, које још пише о тим разним врстама целине да разгледам. Наравна је ствар, да му се на томе морам захвалити.

Али ја морам на то још да кажем ово, што ће може бити изгледати да је нешто ново и ориџинално, а то је: да се све те разне врсте целина могу по разлици својој поделити само на две врсте: једне су идеалне, заменићење, а то су, као што сам казао, обично збирне ствари покретне, одвојене једна од друге; а друге су фактичке, код којих постоји чврста физичка или механичка веза. Под прву врсту целине, т. ј. идеалну, спадају, дакле покретне а под другу фактичку непокретне, и извесне, механички или физички спојене, покретне ствари.

Но и ствари из прве врсте целине, т. ј. збирне покретне одвојене ствари могу у извесним случајима да се имобилишу, да се т. ј. приложе или ставе у службу непокретној ствари, и да тако постану непокретне ствари. Тако, стока смештена на једноме пољском добру у интересу његова обделавања, као н. пр. целен волова или стадо оваца смештено ради гнојења или ђубрења земље, и ако је збирна покретна ствар, постаје очевидно непокретна ствар. И тако, као што познати коментатор франц. грађ. права каже, те две ствари, пољско добро и стока сједињени, чине само једну ствар, на име ствар непокретну.¹⁾

Тако је исто казао и наш законик (§. 188), да је у овом случају стока непокретна ствар. Новије право иде даље и не дозвољава, да се за рачун личних поверилаца таква ствар узима одвојено под забрану и продаје, већ дозвољава да се може узети у пописе заједно са земљом; јер је у интересу друштва да земља не остаје необрађена.²⁾

То су једни случајеви, где непокретна ствар постаје збирна или колективна; а други су случајеви они, које је и сам г. Гершић изволео признати на страни 324. Бранича, под тачком в., као н. пр. целокупно имање некога лица, или посмртна маса некога покојника. Но не само да се такво имање сматра као целина при тако назв. универзалној сукцесији, како вели г. Гершић, него се тако сматрају и остала добра. Позитивни закони признају, поред очевине или наслеђа, мноштво других правних целина, као што су предмети, који се враћају натраг по праву наслеђа у случајима законом предвиђеним; даље добра, која сачињавају један мајорат.³⁾ „Les lois positives reconnaissent, a coté du patrimoine, plusieurs autres universalités juridiques (и т. д.), les biens composant un majorat.“⁴⁾

¹⁾ *Муллон*: Répétitions écrites sur le Code civil, свеска прва, 1877, стр. 673.

²⁾ *Лоран*: Avant projet de Revision du Code civil, свеска трећа, Брисел, 1883, страна 11.

³⁾ *Мајорат* је неутуђиво непокретно добро, које иде на уживање уз титулу племства најстаријем, и које са том титулом прелази на млађег сина једне фамилије.

⁴⁾ *Сбри и Ро*: Cours de droit civil français, четврто издање, друга свеска, Париз 1869, стр. 3.

Дакле има збирн. ствари у *идеји* и збирн. ствари у *факту*, има збирн. ствари покретних одвојених једна од друге, а у извесним случајима покретних спојених и непокретних, физички међу собом везани. Или, другим речма, има ствари, које сачињавају *правну*, а има их, које сачињавају *фактичку* целину. Но наш законодавац, дајући опредељај о тој целини, није хтео, по примеру римског права и аустр. законика, да тај опредељај ограничи само на *universitas rerum* него је изрекао једно опште начело и јасним текстом у §. 191 казао: „*Више ствари скопчаних под једним именом, (а не скуп више посебних ствари како гласи аустр. закон), чине једну само ствар, (а не једну скупну ствар како гласи аустр. зак.), и сматрају се као једно цело, (а не обичавају се сматрати, као што каже аустр. зак.)* Наш закон, дакле, не прави разлике, да ли је колекција или скуп ствари *идеалан*, или *фактичан*, он у опште проглашава за законску, дакле правну целину сваку колекцију ствари скопчаних под једним именом. И то се тако, не само „обичава“, него мора сматрати свуда, где год закон специјалним наређењем у својим појединим партијама није што противно наредно, или где интересоване странке вољом или уговором нису другче наредиле.

Ја, дакле, писам ништа ново и ориђинално изнео, кад сам казао да и непокретне ствари могу да буду колективне или збирне; ја сам изнео само оно, што наш закон каже, и што су пре мене казали други познати јевропски правници, као н. пр. Обри и Ро, које је изводео и сам г. Гершић на стр. 325. Бранича цитирати, али наравно у онолико, у колико њему иде у прилог. И онда нека изводе читаоци пресудити, да ли је било места ономе вицастом изразу о летењу корњаче, што га напред цитирах.

(Свршиће се.)

ХОЛАНДСКИ КАЗНЕНИ ЗАКОН.*)

3. Марта 1881. године санкционисан је у Холандској нов казнини закон. Овај је закон интересантан у толикој мери, да мислимо, да ће корисно бити да га у главним цртама изнесемо пред читаоце „Бранича.“

Пре свега закон је овај интересантан што први даје примене једној новој теорији у казненом праву. Зна се да сви модерни закони готово подједнако групирају кривична дела и казне. У свима се, скоро, казне деле на више родова према разним кривичним делима. Теорија коју споменусмо тежи да сведе све казне у једну казну. По

*) C de Pénal des Pays-Bas (3 Mars 1881.) Traduit et annoté par Willem-Joan Wintgens, Avocat à la Haye. P. ris.

томе схватању не треба да буде казни разног рода, већ једна казна за све кривице. Ова казна може бити крађа или дужа; последице њене могу бити теже или блаже, али казна је иста за све кривице. Теорији овој знатну примену даје нов холандски казни закон.

Већ по самом томе што у општем начелу казна треба да буде једна, смртна казна искључена је у овој теорији. Не нема ни у новом казнином закону холандском. Овај закон изриче као главну казну само казну лишења слободе. Па и ова, у главном, једна је, јер су и кривична дела прилично уједињена. Тако нема разлике између злочина и престоупа. Нов холандски закон сва ова дела крети једним именом: престоупи. Према томе, у овом закону једна је главна казна изречена за ова дела. Истина ниже ће се видети, да се као главна казна изриче и повчана казна, али ова је већ и по самој својој природи, а и по случајима, у којима се примењује, незнатнија. Другу групу кривичних дела чине иступи. За њих постоји такође казна лишења слободе, крађа и лакша но за прва дела. Али што је најглавније, то је, да је овај закон ујединио злочине и престоупе. У томе је баш он и дао примене теорији јединства казне. Друга је, такође врло карактеристична црта овога закона, што је он укинуо бесчестеће казне. Инфамија не долази по самом праву услед неке казне. Само у извесним случајима закон оставља судији могућност, да одузме кривцу за извесно време располагање са извесним правима.

Прелазећи на појединости овога закона, да прибележимо ово. Закон овај има 475 чланова и дели се на три књиге. Књига прва: опште одредбе; књига друга: престоупи; књига трећа: иступи. Свака књига дели се на више глава.

У књигама, другој и трећој побројана су разна кривична дела, и одређене су казне за њих. У првој књизи побрају се опште одредбе и оне су поглавито и интересантне, с тога да се на њима зауставимо.

Књига прва дели се на девет глава.

Глава I. *Обим дејстава казниног закона.* — На казну се неко може осудити само на основу неког ранијег закона. Ако се закон промени, примењују се блаже одредбе. Нидерландски се закон примењује на сваког, ко учини кривично дело у краљевини или на лађи холандској. Овај закон примењује се и на свакога, који ван граница краљевине учини извесна кривична дела против сигурности државе, и извесна дела против краљевског достојанства, или дела која се тичу државног новца или марака, и фалзификовање исправа јавног дуга. Сем тога, у овој глави одређено је још, и у којим се случајима примењује овај закон на Холандезца, који учини кривично дело ван граница этацбине.

Глава II. *Казне*. Казне су а) *главне*: заточење,¹⁾ затвор, новчана казна; *сиоредне*: лишење извесних права, стављање у државни завод за рад, конфисковање извесних предмета, објављивање пресуде.

Заточење је вечно или временито. Последње је најмање један дан, а најдуже 15 година; но у извесним случајима може се попети до 20 година. До пет и испод пет година заточење се издржава у усамљености. За казну изнад пет година усамљеност се примењује до пет година. Постоје законски узроци са којим се не примењује усамљеност. Осуђеници који издржавају казну у заједници деле се на класе. Условни отпуст даје се пошто осуђеник издржи три четвртине казне, а најмање три године.

Затвор најмањи је један дан а најдужи једну годину. Само у извесним случајима може се продужити до годину и четири месеца. Ова казна не издржава се у истом заводу у коме се издржава заточење. И осуђени на затвор мора да ради, али има право да бира рад и да располаже производом свога рада. Новчаној казни одређен је минимум. Ако се новчана казна не плати за два месеца од кад је пресуда извршена, она се замењује затвором по утврђеној скали, али тако да затвор не може тада бити дужи од 8 месеца. Осуђени може да издржи затвор не чекајући рок плаћања. Он може да се ослободи затвора плаћајући новчану казну. Ако је почео издржавати затвор може да плати за остатак. У пресуди се може наредити да се у казну урачуњава све, или извесно време, проведено у истражном притвору.

Права којих може бити кривац лишен, судском одлуком, у случајима законом утврђеним, ова су:

1) право бити чиновник или бити у извесној служби; 2) право служити у војсци; 3) право бирати или бити изабран на изборима који се врше на основу некога закона; 4) право бити старалац, тутор туђе деце; 5) очинска власт, старатељство и туторство своје деце; 6) извесна занимања. Судијама и свима чиновницима могу се ова права одузети само у случајима које закон нарочито одређује.

У закону је одређено како ће судија регулисати трајање овога лишења права.

У случајима, које закон одређује, судија може наредити да се осуђени стави у државни завод за рад, најмање за три месеца, а најдуже за три године.

Могу се конфисковати предмети, који припадају осуђеном и који су добивени кривичним делом или су послужили да се кривично дело намерно изврши. И конфискација се може заменити затвором, ако предмети нису били одузети, па нису ни после предати.

¹⁾ Овако ћемо називати затвор за преступе за разлику од затвора за иступе. Ваља имати на уму, да израз *заточење* узимамо само по нужди, јер би иначе морали говорити затвор за преступе и затвор за иступе.

Држава сноси све трошкове односно извршења заточења, затвора и стављања у завод за рад. Производ новчане казне и конфискације иде у корист државну.

Кад судија наређује публикување пресуде, он одређује и на који ће се начин ово, о трошку осуђенога, извршити.

Кад упоредимо главнија наређења ове главе са наређењима нашег казненог закона, налазимо неколико битних разлика. Да се зауставимо на следећима. Као и сви други модерни казнени закони, и наш је увео поделу кривичних дела на злочине, преступе и иступе. Нов холандски закон станајући злочине и преступе у једно, дели тако све кривице на преступе и иступе. Ваља само приметити, да се за неке иступе може изрећи казна до године затвора. Према томе, и нека дела која су по нашем закону преступи, квалификују се као иступи у холандском закону.

Наш казнени закон у §. 18 одредио је, да се услед осуде за злочин губе права по самом закону. У холандском закону укинута су бешчастеће казне, које по самом закону долазе. Само у нарочитим, законом одређеним, случајима *судија изриче*, да се кривац извесних права лиши, за извесно време. Ово је слично наређењу нашег закона о губитку грађанске части за извесне преступе.

Значајна је још да се нарочито прибележи споредна казна у холандском закону: шиљање у државни завод за рад.

Глава III. *Искључење, олакшање и отежање криминалитета.* — Не казни се онај, који учини кривично дело, али се за ово не може окривити, због непотпуног развића или умног поремећења. Но судија може наредити да се он упути у лудницу на посматрање, за неко време, највише за годину дана. Дете не може бити суђено ако нема 10 година. Грађански судија може наредити, на захтев државног тужиоца, да са дете упути у државни завод за васпитање, највише до 18 година старости, ако је учинило дело, које се казни затвором, а казна се изриче по званичној дужности. Ово наређење важи и за децу која просјаче. За дете које нема 16 година судија испитује, да ли је оно радило са разбором или без овога. Ако није са разбором радило, нема казне већ судија може наредити, да се дете пошаље у завод за васпитање, а исти судија може увек наредити и да се дете пусти. Ако је очигледно, да је дете радило са разбором, максимум главне казне, утврђене за то дело, смањује се за трећину.

Не казни се онај, који учини кривично дело, на које је нагнат неодољивом силом. Не казни се онај, који учини дело у нужној одбрани живота, части или добара својих или другог, у случају изненадног и противзаконог напада. Не казни се дело, које је прекорачило границе нужне одбране, ако је ово дело било непосредна после-

лица насилног узбуђења изазваног нападом. Не казни се онај, који учини дело, извршујући тиме неко законо наређење. Не казни се онај, који учини дело извршујући тиме званичну наредбу, издану од надлежне власти. Ако чиновник неким кривичним делом прекорачи неку особену обвезу свога звања, или ако при вршењу кривичног дела употреби власт, прилику или средство, које му је звање дало, казна се може подићи за трећину.

Одма на први поглед сваки познавалац нашег казненог закона мора приметити да се ова глава битно разликује од наређења нашег закона о томе. И ако се у наслову вели: искључење, олакшање и отежање криминалитета, сва наређења овога одељка одnose се на искључење криминалитета, или на околности извињујуће као што то наш закон назива. Међу тим овде нема ни спомена о олакшавајућим и отежавајућим околностима. Њих у овоме закону нема никако.

Глава IV. *Покушај*. — Покушај преступа казни се, ако се намера учиниочева показала с почетком извршења, и ако је извршење остало недовршено само услед околности независних од његове воље. Максимум главних казни утврђених за кривично дело, смањује се за трећину при покушају. Код кривица, које се казне вечним затвором, казна за покушај не може бити већа од 15 година. Споредне казне исте су за покушај као и за свршено дело. Покушај иступа не казни се.

Глава V. *Саучешће*. — Казне се као учиниоци кривичних дела: 1) они који дело изврше, они који ураде да се дело изврши, или саделују да се учини; 2) они који поклоном, обећањем, злоупотребом власти, насиљем, претњом или преваром изазову дело са намером. За последње само се води рачуна о делима, која су са намером изазвали без погледа на последице ових дела. Казне се као саучесници преступа: 1) они који са намером пруже помоћ за извршење преступа; 2) они који са намером даду прилике, средства или упутства да се изврши преступ. За саучеснике максимум главних казни смањује се за трећину. Споредне казне исте су. У утврђењу казне води се рачуна само о делима, која је саучесник са намером олакшао, или им на руку ишао, не гледајући на последице ових дела. Личне околности које искључују, смањују, или отежавају криминалитет, узимају се у вид, у примени казненог закона, само односно учиниоца или саучесника кога се лично тичу. Саучешће у иступима не казни се. У штампарским преступима, против издавача ништа се не предузима, ако штампани примерак садржава његово име и адресу, и ако је писац познат, или га је издавач показао на први позив. Ово се правило не примењује, ако се у времену публикавања, против писца није могла

кривична истрага предузети, или је он био ван краљевине. Овако је исто наређено и за случај ако је нешто по нечијој наредби штампано.

Глава VI. *Стицај кривица.* — Кад за неко дело има више одредаба у казненом закону, на исто се примењује она, која утврђује најјачу главну казну. Ако за неко дело, за које постоји опште наређење, има и специјалног наређења, последње се примењује. За више дела која су тако конексна, да се имају сматрати као једна продужена радња, примењује се само једно наређење казног закона. Једна се казна, изриче у случају стицаја више дела, која се имају сматрати као независна дела и сачињавају више преступа а за које постоји једна казна. Максимум је ове казни сакупљена сума највиших казни које постоје за ова дела, али се не може попети, ни у ком случају, више но за трећину изнад најјачег максимума. Ако се стеку таква дела за која постоје главне казне разне природе, свака се од ових казни изриче; но ове казне, сабране, могу се попети само до трећине изнад трајања главне казне.

За споредне казне у овом погледу утврђују се нарочита правила, а тако исто утврђено је и како се има ценити релативна озбиљност сваке казне. У случају стицаја преступа са иступом за сваки се иступ једна казна изриче. Ако се неко, пошто је на казну осуђен, онет окривљује за дело учињено пре ове осуде, води ће се рачуна о првој осуди, са применом наређења ове главе за случај једно временог суђења.

Глава VII. *Подизање и одустајање од тужбе у случајима преступа, који се казне по приватној тужби.* — Ако је какво дело учињено против лица испод 16 година, или које је под старатељством не као распикућа, тужбу подиже старатељ. А ако се против овога има тужба поднети, онда је подиже спољни старатељ, или који од сродника у првој линији. Из побочне линије сродници до трећег степена могу овакову тужбу поднети. Тужба се подиже за три месеца од сазнања за дело. Ако интересовани умре пре овога рока, тужбу могу поднети, али у границама истога рока, родитељи, деца или супруг који је надживио. За осам дана од поднете тужбе може одустати онај који ју је поднео.

Глава VIII. *Престанак тужбе и казни.* — Тужба престаје смрћу оптуженога, застарелости. Време застарелости тужбе одређено је овако: година дана за штампарске преступе; шест година за преступе који се казне до три године; 12 година за преступе који се казне временитим заточењем изнад три године; 18 година за преступе који се казне вечним заточењем.

Извршење казне престаје смрћу осуђенога и застарелости. Казна застарева: после две године за иступе, после пет година за

штампарске преступе, а за остале преступе застарелост казни над-маша за трећину рок застарелости за тужбу.

У Глави *деветој* обележен је значај неких израза употребљених у закову.

Најзад прва се књига завршује закључним наређењем, које гласи: Чл. 91. „Наређења првих осам глава ове књиге примењују се и на факта, за која је донесена казна другим законима или наредбама, сем ако то закон другаче наређује.“

Из ових навода појединих наређења новог холандског казненог закона, може се видети како много има врло значајних разлика са наређењима казних закона осталих земаља, па и нашег. По негди сам чинио упоређење са дотичним наређењима нашег закона. Што то свуда нисам чинио, то је што се посао поређења може лако извршити, кад се имају пред очима оба закона. Да прибележимо само још као карактеристично, да у холандском закону не нађосмо засебних наређења за поврат, као што то налазимо у нашем и свима другим казним законима.

На крају да кажемо још, да је овај закон преведен и издан на француском језику, као државно издање по одобрењу француског министра правде, а под управом друштва за упоредно законодавство у Паризу. Издавачи овога закона веде о њему између осталог и ово:

„Редактори новог казненог закона холандског хтели су да начине дело оригинално и национално. . . . Они су хтели да у закон унесу начела, која су данас призната и прокламована од најславнијих криминалиста, и да тако донесу, у неку руку, последњу реч криминалне науке у 1881. години.“

Саопштио

М. М. Ж.

ПРОЈЕКАТ

ЗАКОНА О ПРАВОЗАСТУПНИЦИМА У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ

(Увеојен на другом год. скупу јавн. правозаступника.)

НАСТАВАК.

V. Д Е О.

Коморски суд.

§. 47.

Правозаступник, који повреди дужности свога позива у овоме закону одређене, подлежи суђењу само коморскога суда.

§. 48.

Тај суд изриче ове казне:

- 1). Опомену,
- 2). Писмени укор,
- 3). Новчану казну до 100 динара;
- 4). Привремено удаљавање од правозаступничке дужности до годину дана,
- 5). Искључење из правозаступништва.

При изрицању ове последње казне коморски суд цениће дело, због кога се правозаступник оптужује, према важности позива и поверења, које се у правозаступнику имати мора. На искључење из правозаступништва не може бити осуђен нико, док није претходно осуђиван на другу коју казну.

§. 49.

Тужбу против правозаступника могу коморскоме суду поднети:

- 1). властодавац као приватни тужилац;
- 2). власти код којих правозаступник ради;
- 3). сваки члан коморе за она дела, која достојанство правозаступничкога реда вређају.

§. 50.

Судови и остале власти дужне су известити одбор правозаступничке коморе о свакој достави или тужби, која би се код њих поднела против правозаступника.

Но тужбе, по којима би био надлежан коморски суд, дужна је дотична власт спровести коморскоме суду.

§. 51.

Због дела, која је правозаступник учинио пре него што је у ред правозаступнички примљен, може се против њега само онда поступати, ако због њих дела има места искључењу његовом из правозаступничког реда.

§. 52.

Ако је против неког правозаступника подигнута тужба код државног суда због кажњивих дела, то нема места коморском суђењу због истих дела, док траје ислеђење судско; ако је почело суђење пред коморским судом, оно се мора прекинути.

§. 53.

Ако државни суд ослободи правозаступника ма за какво кажњиво дело или га осуди на казну, која не повлачи за собом губитак

права на правозаступништво, коморекс суд има право да му суди без обзира на изречену пресуду државнога суда, ако то дело, независно од дела предвиђених казним законом, даје основа за суђење пред комореким судом.

§. 54.

Сва наређења кривичног поступка важе и за суђење пред комореким судом у колико није друкчије предвиђено наређењима овог закона.

§. 55.

Коморекс суд састоји се из пет чланова одбора, које за сваки поједини случај одређује сам одбор. Суд се сам конституише избором председника и пословође.

Одбор одређује чланове који ће бити заменици по потреби.

§. 56.

Један члан одбора вршиће за сваки поједини случај дужност коморекс тужиоца и иследника.

§. 57.

Коморекс суд може доставу или тужбу за ислеђење одбацити и због правних и због фактичких основа.

Против одбачаја тужбе може се жалити и приватни и коморекс тужилац са осам дана Касациономе Суду.

Против одлуке којом, се тужени ставља под истрагу, може се он жалити за осам дана Касациономе Суду.

§. 58.

Није дозвољено да се оптужени притвори или силом доведе.

§. 59.

Сведоци и вештаци могу и у ислеђењу заклетве полагати, ако томе иначе по кривичном поступку неби било места.

Сведоке и вештаке ван места коморекс суда, испитује надлежни првостепени суд.

§. 60.

Оптужени има права да расматра и преписује акта ислеђења.

§. 61.

У тужби коморекс тужиоца мора се навести дело, којим је тужени повредио дужности правозаступничке и морају се изложити докази.

§. 62.

Ако је тужени ослобођен не може се више тужба поновити.

§. 63.

Тужба саопштава се туженом заједно са позивом на главни претрес.

§. 64.

На претресу биће пословођа правозаступник, кога одбор одреди, али који није члан одбора, а станује у месту где је седиште коморе.

§. 65.

Претрес није јаван. Чланови коморе имају сваки пут приступа, а друга лица само по тражењу туженога, а по одобрењу председника.

§. 66.

Претрес може се држати и ако оптужени не дође, само ако је уредно позван.

Тужени не може имати заступника на претресу.

§. 67.

Коморски суд може по своме нахођењу наредити да се на претресу саслушају сведоци и вештаци.

По тражењу коморског тужиоца или туженога морају се сведоци и вештаци саслушати на претресу, ако њихов долазак на претрес није скопчан са великим тешкоћама и трошковима због удаљеног становања.

§. 68.

Против сведока и вештака, који на главни претрес не дођу или неће да се заједу на свој пеказ, поступиће се по прописима закона о кривичног поступку, зашта ће коморски суд умолити надлежни првостепени суд.

§. 69.

Коморски суд суди по убеђењу, добивеном из поднетих доказа. Докази су: признање, исправа и сведоци.

При оцени доказа коморски се суд не мора руководити наређењима из кривичног поступка о доказима.

§. 70.

Пресуда доноси се апсолутном већином гласова.

Пресудом се тужени оглашује за крива и осуђује се на казну, или се оглашује за некрива.

Пресуда се по могућству одмах саопштава оптуженоме, а у сваком случају издаје му се и на писмено.

§. 71.

Жалбе против осуде коморског суда подносе се за осам дана од предаје пресуде коморскоме суду за Касациони Суд.

За жалбе вреде наређења закона о кривичном поступку, у колико овим законом није другачије предвиђено.

§. 72.

Касациони Суд разматраће само правна питања.

На примедбе Касационога Суда може коморски суд дати своје противразлоге и тада ће коморски суд вратити акта општој седници Касационога Суда на решење. Одлука опште седнице обавезна је за коморски суд.

§. 73.

За суђење пред коморским судом не плаћају се никакве таксе, само се морају накнадити издаци у готовом.

Трошкове одређује председник. Његова наредба има извршну силу.

Трошкове плаћа тужени, ако се осуди, иначе приватни тужилац или достављач. Ну ако је извињање и суђење предузето иницијативом коморе, а тужени се ослободи, онда трошкови у овом случају падају на терет коморе.

Дангуба за лица, која се имају позвати по тражењу туженога, налаже се код пословође коморскога суда.

§. 74.

Пресуде издају се са подписом председника и пословође и печатом коморе.

§. 75.

Извршну пресуду коморског суда, којом се правозаступник привремено удаљава од дужности или којом је лишен права на правозаступништво, доставља коморски суд Министру Правде на даљи поступак.

Извршну пресуду, којом је правозаступник осуђен на новчану казну, извршује надлежна државна власт. Новчана казна иде у корист коморске благајне.

Извршну пресуду, којом је правозаступник осуђен на опомену или укор, извршује сам коморски суд.

§. 76.

Тужба против правозаступника за дело, којим је повредио дужност свога позива, застарева за годину дана од дана учињенога дела.

Отпочета истрага прекида застарелост.

Ну ако се и после почете истраге за годину дана ништа не ради, дело застарева.

Пресуда застарева за три године од дана кад је постала извршина.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

ИЗ СУДНИЦЕ.

XIX.

Вреди ли залога кад се после смрти јемчеве и без воље овога издејствује и да ли је такво обезбеђење и за наследнике јемчеве по §. 552. грађ. зак. обавезно?

(Одлука опште седнице Касап. Суда.)

Мита представи суду, како му је неки Гаја као главни дужник дуговао извесну суму новаца с интересом и како је истоме дужнику по гласу извршне пресуде за наплату дуга и све имање продато, али се он — Мита — ипак није могао подпуно наплатити већ му је још знатна сума остала ненаплаћена, — па како му се по гласу облигације неки Милан за Гају као јемац и платац подвезао, и како је сад већ исти јемац Милан умрло, то он за остатак неплаћеног дуга с интересом тужи масу Миланову.

Тужена страна није признала ово тражење јер је, вели, тужиочево право застарело пошто је тужба ова тек после смрти јемчеве на 6 година подигнута а према закону тражи се, да сваки јемац да сам ручну залогу или да је он сам за живота на своје непокретно имање упише и одна тек та застарелост од 3 године повиела би се за 30 година, а иначе у сваком случају застарева за три године по смрти јемца.

Према овоме суд нађе, да је тужба одиста на 6 година по смрти јемчеве подигнута дакле према §. 840 грађ. зак. да је право тужиочево застарело, јер је требао, кад нема никакве ручне или непокретне залоге, да у року од 3 године после јемчеве смрти тражи наплату дуга, — те зато и пресуди: да се тужиоц одбије од тражена.

Апелациони Суд одобри ту пресуду но с допуном разлога још и по томе, што тужиоцу не може да користи ни задобивена залога е тога, што он ову залогу није стекао за живота јемчевог него после смрти овога.

А Касациони Суд у своме II. одељењу по жалби тужилачке стране нађе да ова пресуда Апел. Суда не одговара закону из ових разлога:

„Кад је јемство извештан начин обвезаности, које траје после смрти обвезаног и прелази на његове наследнике (§. 552. грађ. зак.) онда је погрешан разлог пресуде апелационе „да добијено заложно право не може овде тужиоцу користити зато, што га није стекао за живота јемчева.“ За овај свој разлог, да према јемцу право залогне вреди само ако је стечено за живота јемчева, Суд Апелациони није навео закон, док на против повериоц осим основа у §. 306. грађ. зак. изложених, кад испуни извесне прописе по поступку грађанском, свагда може предузимати мере обезбеђења према дужнику па и после смрти овога, §. 393. 94 и 395. грађ. пост :

„Јемац Милан при уговору није полагао особене услове односно свог јемства и према томе он је овде дужник оног рода о коме говори §. 229. грађ. зак. и сад за живота или после смрти јемчева било да је наступио случај за испуњења уговора било да је извршено стварно обезбеђење јемственог дуга, за јемце и његове наследнике по закону је обавезно.

„По наведеноме, и што се из поднетог извода умрлих види, да је јемац Милан умрло 14. Јануара 1878. г. а изводом протабулационог протокола онет тврди се, да је тужиоц ставио прибелешку на извесно имање реченог јемца 16. Јуна 1879. год. дакле после годину и пет месеци тужиоц је осигуран непокретном залогом и Апелациони Суд у овом случају имао је према другом ставу §. 840. грађ. зак. да цени трајање дужникове обвезе,“ — на зато га позове, да по овим примедбама и закону даље поступи.

Но Апелациони Суд не прими ове примедбе из ових разлога :

„По §. 840. грађ. зак. кад јемац умре, који није дао повериоцу ни ручну залогу, нити је своја непокретна добра у јемство потписао, обвеза тога умрлог јемца на јемство престаје, т. ј. застарева за три године од дана јемчеве смрти; — а кад је дао залогу било ручну било на своје некретно имање, онда обвеза његова траје од дана смрти за 30. година.

„У овом даном случају, јемац умрли Милан није дао ни ручну залогу, нити је своја добра у јемство уписао, и по јасном пропису горњег закона, његова обвеза на јемство од дана његове смрти вреди још за три године, а после овога застарева.

„Питање је сада, може ли поверилац и без дане му обвезе од стране јемца, ставити прибелешку на његово имање, после смрти јемчево, и од решења овога питања зависи и расправа овога спора.

„По мишлењу Апелац. Суда поверилац нема тога права с тога, што је поверилац при закључењу уговора о јемству пристао на јемство без залогне, и тиме се са оваким јемством без залогне задовољио, што се јемство не може на више распрострети, но само на онолико, коли-

ко је од јемца дато, и што се у случају сумње у питањима о јемству увек узима оно, што је за јемца блажије, кад нарочите обвезе нема.

„Са овога гледишта посматрајући ово питање, које гледиште има основа и у §. 13 и 306 грађ. зак. Апелациони Суд држи, да је по основу застарелости јемство умрлог Милана престало, јер је од дана смрти његове, па до дана тужбе суду дате за наплату дуга, прошло више од три године.

„Пропис §. 829. грађ. зак. говори у опште о обвези јемца за дуг главног дужника, кад се јемац опредељено не изрази, какво јемство на себе прима, — а кад се овај пропис закона доведе у свезу са прописом §. 840. грађ. зак. гди се изрично тражи, да је јемац сам дао ричну или непокретну залогу а не да је ова од повериоца издејствована без воље јемчеве, онда се јасно види и из овога, да залога, коју сам јемац није дао, — не вреди.

„Према наведеном излази, да је погрешно ово гледиште Касационог Суда, да залога после смрти јемчеве и без воље овога стављена, вреди и да је такво обезбеђење и за наследнике јемчеве по §. 552. грађ. зак. обавезно; — као што се на овај случај не може у корист повериоца применити ни §. 306. грађ. зак. а наведеног већ разлога, што ова залога није основана на вољи јемчевој, но напротив пропис овог закона иде у корист јемца, пошто и он тражи, да је залога на вољи дужника основана. И на последку ни прописи §. 393. 394 и 395 грађ. пост. који говоре у опште о праву обезбеђења не могу се на овај случај применити, пошто се и код њих увек тражи, да је доказана обвеза, а то је, да се јемац обвезао повериоцу, да овај може и залогом на непокретна добра то јемство осигурати.“ —

И Касациони Суд у својој општој седници 4. Јуна тек год. бр. 2100. прими ове противразлоге и поменућу пресуду Апел. Суда оснажи.

Саопштио

М. Дамјановић.

Б Е Л Е Ш К Е.

Чудновато наследно злочинаштво. — Доктор Елиза Харис у Њу-Јорку показао је следеће податке о животној историји Маргарете Л. „мајке злочинаца.“ Маргарета је, вели, на крају 18 века рођена у једноме селу у горњем Худзону, па остављена од својих родитеља била је предана милости тамошњег дома за напуштену децу. Она није никад знала за своју кућу и свој завичај нити је имала ма каква васпитања. Од ње су произашли многи злочинци и безкућници који су били право проклетство за њу-јоршку државу.

По званичним извешћима (0 њених потомака били су разни преступници. У једној генерацији овог несрећног рода било је њих 20 деце, од које су њих 17 дорасла; од њих је 9 због тешких преступа укупно свега 50 година одлежало по криминалним апсанама, а сви остали проводили су време по радним кућама за напуштену децу. Као што је напред примећено од свеколиког потомства ове жене 200 њих узимати су на одговор за тешка преступлења, а сви други били су идијоти, пијанице, суманути, просјаци, блудници и блуднице. Трошкови, које је држава због преступа ове вагабундске расе учинити морала, износе на 500.000 динара, не рачунећи ту и оне штете које су они на туђем имању починили и што су другима толике беде и невоље нанели. —

* * *

Погубљивање злочинаца од вајкада је била мрска и презрена радња. И ко је то вршио, тај је био искључен из поштеност друштва. У старо време мала села имала су и тога права, да својим злочинцима сами суде, за шта је у исто време и тај услов био везан, да таква села своје преступнике и не издају. Али таква мала села нису могла у исто време и целате држати, јер је то врло скупо било. Па како су дакле таква села вршила своје право, а да не буду мрска и презрена? Један летопис села Вајсенбруна, које је имало горње право, даје нам следеће податке: узме се једно врло дугачко уже, па се исто пребаци преко вешала а за тим се завеже њиме злочинац. Завезивање то вршио је кмет сеоски. Па кад он то сврши онда су сви грађани и сељани тога села за уже вукли, да осуђеника удаве, а сви грађани и сељани морали су вући, да не би један другоме могли пребацивати, да је он злочинца обесио. Прављење вешала пређе је било предавано ткачима а справљање мердевина воденичарима. Ни једна вешала нису смела бити тако близу границе намештена да би сенка њихова могла пасти и на земљиште другог суседног суда. И отуда и долази то, да су места за губилишта одређивана на сред пољане колико је могуће даље од границе.

* * *

Одказан акцепт. — Један стари сеоски дућаница нехтеде акцептовати једну меницу изјавив, да је иста погрешно издата. Пред судом упитан о томе одговорио је: „ја се с издавачем менице „тикам“ има већ више од тридесет година, а сад видим са свим јасно на меници: три месеца а дато платите ви. Па незнам разлога, шта га је могло побудити, да ми то пријатељство објави, и по томе дакле меница није уредна!“ —

М. Д.

РАСПИС НАГРАДЕ.

Друга годишња скупштина јавних правозаступника у Србији решила је, да се распише награда за најбољу израду ове теме :

Показати узроке, са којих су недовољна садања законска наређења о личној безбедности у Србији и предложити формулисане одредбе, које треба о томе узаконити и у материјалноме и у формалноме праву.

Израда треба да износи најмање четири печатана табака.

Награда је 300 динара у злату.

Рок до кога треба поднети израђени предмет траје до 31. Децембра 1887 закључно.

Израђене темате оцениће нарочити одбор, састављен из судија, професора правног факултета и правозаступника. Награђена тема штампаће се о трошку друштвеном и она остаје друштвена својина.

Израде подnose се одбору удружења јавних правозаступника по уобичајеном начину при књижевним стечајима, (т. ј. име писца биће у запечаћеном савијутку, који ће носити исти наслов, реченицу, мото и т. д. као и израда, која ће бити без потписа.)

Београд, 21. Јуна 1887.

Одбор удружења јавних правозаступника.

ВЛАСНИК :

Удружење јавних правозаступн. у Србији.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВОЗАСТУПНИК